

Недавно је (17. 6. 2011) у организацији Академије економских наука (АЕН) на Економском факултету у Београду одржан округли сто посвећен неолиберализму. Раније сам већ писао да су тада можда најупечатљивија излагања имали сарадници ЦЛДС-а – Центар за либерално-демократске студије. (Видети: <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/neprolazna-vremena-samo-jedne-knjige.html> као и <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/pokudjaj-reanimacije-neoliberalizma.html>). На моју констатацију да је време најбољи судија, а пракса најбољи верификатор исправности различитих теоријских ставова, те чињеницу да је данас историјска пракса (пре свега, светска економска криза из 2008) ставила тачку на теоријске спорове о неолиберализму, њихов одговор је био да нема говора о било каквој (а поготово великој) светској економској кризи, него се ту ради о једној уобичајеној рецесији, те да је то безначајна епизода које се за годину-две нећемо ни сећати. Поред тога, нагласили су како су економија и социјална одговорност неспојиви, те да економија не познаје категорије правичности и морала.

Occupy Wall Street

Три године после 2008. године (и само неколико месеци који су прошли од дискусија за округлим столом у АЕН), свет је захватила паника од налета другог таласа кризе и многи постављају питање: да ли се кризи – када и са каквим дефинитивним последицама – назире крај? Сведоци смо и озбиљног напада спекуланата на неке од земаља ЕУ (које чине трећину привреде еврозоне), те се ставља под знак питања и опстанак заједничке валуте – евра, али и саме ЕУ. У исто време америчким градовима се шире демонстрације које су покренуте средином септембра (2011) акцијом „*OccupyWallStreet*“ као протест против све веће неједнакости у економском систему САД, те против америчке политичке елите, за коју грађани верују како је корумпирана од стране богатих и моћних, пре свих, од великих финансијских фирми. Волстрит је симбол похлепног капитализма у коме највеће финансијске фирме и њихови менаџери одлично профитирају и у овој актуелној кризи, а велики број грађана остаје без кућа и радних места. Грађани су све више убеђени како се безобзирно жртвује благостање огромне већине обичних људи због интереса уског круга најбогатијих. Управо су највеће финансијске фирме и њихови менаџери у својој незајежљивој похлепи за великим профитима, у доброј мери, „кумовали“ првом таласу кризе из 2008. године, а онда су власти САД у њих „упумпале“ више од десет хиљада милијарди долара, како би их спасиле од банкротства. И после тога финансијске фирме и њихови менаџери настављају да раде „по старом систему“ (улазећи и даље у све ризичније махинације) и још безочније повећавају своје профите и свет ових месеци захвата други талас кризе. Богати и моћни су изградили систем у коме је ризик учињен заједничким, а профит само њиховим – уског слоја моћних и богатих,

Уклонимо зид неправде да би улица наде била шира

Пише: Јован Б. Душанић
петак, 21 октобар 2011 19:58

где се остварују огромни приватни добици по основу јавног губитка, односно добит се приватизује, од стране уског круга моћних и богатих, а губици се социјализују – пребацују на масе слабих и сиромашних.

Првих недеља информације о овим демонстрацијама су биле „прећуткиване“ у средствима јавног информисања која се налазе у директној економској зависности или су у власништву оних против којих су протести и усмерени. Међутим, информације су се брзо шириле посредством интернет мрежа (Јутјуба, Твинтера и Фејсбука...), тако да о томе сада пишу и мејнстрим медији у САД, али уз примену својих традиционалних метода манипулације, као на пример, стварни број учесника се у њиховим извештајима вишеструко умањује, тврди се да демонстранти ни сами не знају шта хоће, емитују се изјаве „случајних“ пролазника који осуђују „шачицу анархиста“ која ремети јавни ред и мир, кадрирају се особе са „несимпатичним“ изгледом и томе слично.

Из Њујорка, са Волстрита, демонстрације су се прошириле и на Вашингтон (у парку поред Беле куће), пошто је протест уперен и против америчке власти и политичара који су излобирани (у орвеловском новомовору лобирање је еуфемизам за корумпирање) од стране богатих и моћних и законе „подешавају“ према њиховим интересима. Располажући огромним богатством финансијски моћници су демократију (чак и у овој „најдемократичнијој“ земљи света) свели на узалудно гласање без правог избора. Последњих недеља демонстрацијама су обухваћени и други градови САД – Чикаго, Лос Анђелес, Бостон, Сан Франциско...

Првих недеља информације о овим демонстрацијама су биле „прећуткиване“ у средствима јавног информисања која се налазе у директној економској зависности или су у власништву оних против којих су протести и усмерени.

Вратите нам амерички сан

Почетком 80-их година прошлог столећа, када за председника САД долази Роналд Реган, наступа ера неолиберализма коју САД намећу (милом или силом) целом свету. Управо у то време долази до успостављања нових равнотежних односа између рада и капитала (који треба, тако су бар тврдили неолиберали, да повећа ефикасност привређивања, те подстакне привредни раст и запошљавање), а што преведено са орвеловског новомовора значи смањење права из радних односа која иду на штету

запослених (рада), а у корист послодаваца (капитала).

Од Другог светског рата па све до краја 70-их година власти у САД су стварале услове да и запослени, а не само послодавци учествују у резултатима економског раста. Плате су се стално повећавале и пратиле су раст продуктивности. Запосленима је законом гарантована 40-часовна радна недеља, а прековремени рад се плаћао више од редовног. Због тога су се послодавци радије одлучивали на нова запошљавања него на плаћање прековременог рада. Такође су биле прописане минималне плате, а у случају губитка посла исплаћивана је накнада за незапослене. Накнаде су исплаћиване и у случају радне неспособности, губитка храниоца породице и немогућности да се довољно акумулира за старост. Уведен је и систем осигурања за старе и сиромашне слојеве становништва (*Medicare and Medicaid*), што је за кратко време преполовило број сиромашних старијих лица. Власт је предузела значајне мере како би високо образовање постало доступно великом броју грађана. Школарина на државним универзитетима износила је само 4% од годишњег дохотка просечног домаћинства.

После 80-их година плате запослених стагнирају, скоро да је уништен систем социјалне заштите, а знатно су повећане и школарине на државним универзитетима. Према званичној статистици запослени у САД је 2007. године (пре кризе) кући доносио просечну годишњу плату која је била мало већа од 45.000 долара, а што је реално мање (ако се узме у обзир инфлација) од износа коју је пре три деценије имао, мада је америчка привреда у истом периоду бележила раст, а резултати тога раста прелили су се ка уском слоју најбогатијих Американаца.

У последње три деценије плате се реално не повећавају и оне све више и више заостајају за растом продуктивности (видети графикон бр. 1 – графиконе, као и већина података наводим према књизи *Aftershok*, 2010, коју је написао Роберт Рајх, професор са Универзитета Беркли). Уместо да се због сталног раста продуктивности скраћује радна недеља, запослени су присиљени да раде све дуже и дуже.

Згртање новца постаје врховни идеал у коме је једно од најважнијих упоришта бездуховљен „

срећан робот

“ (који ради од јутра до сутра) са манипулативном и масовном потрошачком свешћу, равнодушан према патњама других народа и свега што се не тиче његовог материјалног интереса и животног стандарда

Графикон бр. 1

РАСТ ПРОДУКТИВНОСТИ И ПРОСЕЧНЕ ПЛАТЕ ПО ЧАСУ РАДА

У САД (1947=100)

Све већим неједнакостима у економском систему Америке, између осталог, допринео је и систем опорезивања који је глорификован у време владавине неолибералне идеологије. Једна од неолибералних догми каже да снижавање пореза и одустајање од прогресивног опорезивања, те пружање пореских повластица за богате инвеститоре мотивише привреду и грађане да више раде, што подстиче раст економије и доводи до убирања веће масе пореза, те на крају одговара свим грађанима (кроз боље школство, здравство, безбедност и слично). Међутим, пракса показује супротно – не долази до убрзања раста економије, те се убире мања маса пореза (па уместо бољег имамо све лошије државне службе), а што много не погађа богату мањину, него остали део грађана.

Недавно је Ворен Бафет (2008. године био је најбогатији човек на свету са имовином која се процењивала на 62 милијарде долара), у *Њујорк тајмсу*, написао како је у 2010. години платио порез по стопи која је двоструко нижа од стопе по којој су порез плаћали његови запослени (он 17,4%, а запослени 33-44% на пореску основицу). Иронично је додао како је пријатно имати пријатеље у Конгресу који воде рачуна о благостању богатих. Поред тога, у наведеној колумни Бафет пише да његов 60-годишњи рад са инвеститорима оповргава и тврдње да ниски порези за богате подстичу активније инвестирање и отварање нових радних места.

Од 80-их година прошлог века, када наступа време доминације неолиберализма пореске стопе за најраспрострањеније дохотке грађана су у САД преполовљене (снижене са око 80% на око 40%), а скала прогресивног опорезивања је знатно ублажена. У исто време,

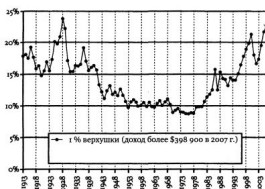
Пише: Јован Б. Душанић
петак, 21 октобар 2011 19:58

просечна стопа раста америчке привреде није бележила раст, него обратно. Од 50-их до 80-их година тај раст је износио просечно годишње 3,7%, а од почетка 80-их године до сада мање од 3%. Поред тога, најбогатијим слојевима је законски дозвољено да своје дохотке искажу као профит на уложени капитал (а не као обичан доходак) и тако плаћају порез од само 15%. Поред тога, знатно је снижен порез на наследство и повећан порез на промет и на плате што погодује најбогатијим, а погађа најсиромашније.

Друштво се убрзано раслојава на све мањи број изузетно богатих и огроман број сиромашних уз брзо „тањење“ средње класе. Док је крајем 70-их година 1% најбогатијих присвајало мање од 9% укупних доходака, 2007. године тај проценат је износио 23,5% (видети графикон бр. 2). Није случајно да је скоро идентична ситуација била и пре светске економске кризе из 30-их година прошлог века. На сајту покрета „Окупација Волстрита“, између осталог, пише: „*Оно што нам је свима заједничко јесте да смо ми 99% оних који неће више да толеришу похлепу и корупцију осталих 1%.“*

Графикон 2.

УЧЕШЋЕ У УКУПНОМ ДОХОТКУ САД 1% НАЈБОГАТИЈИХ АМЕРИКАНАЦА

Као што смо већ истакли, плате у САД више од једне деценије реално се не повећавају, па су запослени присиљени да све дуже дневно проводе на послу и да се све више задужују, поготово што су многи издаци (нарочито за здравство и образовање) осетно порасли. Просечна кућа се 1980. године могла купити за 64.600, а 2006. године за њу је требало платити 246.500 долара, а за типичну америчку свадбу трошкови су за исте године порасли са 11.213 на 28.082 долара. Амерички радник ради у просеку 50 часова недељно, а дуг просечног домаћинства се, са око 50% до 80-их година прошлог века, знатно повећао и у 2007. години износио је 138% њиховог годишњег дохотка.

Уклонимо зид неправде да би улица наде била шира

Пише: Јован Б. Душанић
петак, 21 октобар 2011 19:58

У исто време, стопа незапослености се повећава и према званичним подацима износи 9,6%, а ако се рачунају и они који раде повремено, те они који се изгубили сваку наду да ће наћи запослење и не региструју се у званичној евиденцији онда је тај проценат већи од 20% (преко 30 милиона). Још већи број или око 50 милиона нема никакво осигурање, а приближно исти број становника (46 милиона) живи испод границе сиромаштва и од државе добија „бонове“ за храну.

Богати се ограђују од остатка друштва – они живе у елитним деловима које уместо обичне полиције обезбеђују приватни чувари и телохранитељи; уместо јавних паркова, базена и других спортских објеката имају сопствене или посећују луксузне приватне клубове са тим садржајима; децу не шаљу у државне него приватне елитне школе и универзитете; не лече се у државним болницама него на приватним клиникама; не путују јавним транспортом у пренатрпаним аутобусима и метроима, итд. Једном речју, бити богат значи имати довољно новца да се не мешаш са онима који нису богати. Један проценат

А

мериканаца

са врха, како је то лепо рекао нобеловац Џозеф Стиглиц (

Геополитика

, мај 2011), има најбоље куће, најбоље образовање, најбоље лекаре и најбољи животни стил, али постоји једна ствар коју новац, изгледа, није купио: схватање да је њихова судбина везана за то како осталих 99% живи. Историја је показала да је то нешто што 1% на крају и научи – када буде сувише касно.

Социјална покретљивост изостаје и данас је много теже (него што је то било пре више од три деценије) остварити „амерички сан“ како је то дефинисао његов аутор, Џ.Т. Адамс. „*Сан је то о земљи у којој би живот требао бити бољи, богатији и срећнији за све; сан о друштвеном поретку у коме ће свако постићи највише за што природно има дара и бити признат од других за оно што јесте, без обзира на случајне околности рођења или положаја.*“

Због тога не треба да изненађује што на једном од транспарената америчких демонстраната пише: „

Вратите нам амерички сан

“

.

Економске последице неједнакости

Међутим, овако велико раслојавање и неједнакост против чега сада демонстрирају у

САД је неприхватљива не само са моралног становишта, те са становишта прокламованог америчког идеала једнаких могућности, него и због тога што велико раслојавање и неједнакост у себи крију велике економске и политичке опасности.

Економска опасност постоји због тога што је при већој неједнакости у расподели и концентрацији богатства у уском кругу људи, мања тражња за робама и услугама него што би то био случај да имамо праведнију расподелу и мање раслојавање у богатству, а што неминовно води успоравању стопе привредног раста и запошљавања. Када неједнакости достигну критичне тачке долази и до озбиљних економских криза. То лепо илуструју и подаци из фусноте бр. 2 и није случајно да је у годинама пред избијање великих криза (1928. и 2007) једна четвртина укупног дохотка САД одлазила у руке само 1% најбогатијих Американаца.

После 80-их година плате запослених стагнирају, скоро да је уништен систем социјалне заштите, а знатно су повећане и школарине на државним универзитетима.

Изузетно богати људи, по правилу, не троше сав добијени новац јер им то – ма како то парадоксално звучало – није лако да чине јер немају довољно времена, а и жеља да то чине се постепено смањује. За неке нове инвестиције у реалну економију они немају времена, те троше мањи део својих примања, а остатак тренутно не користе или улажу у виртуалну економију (спекулације на финансијском тржишту).

Примера ради, за годину која је претходила банкротству банке *LehmanBrothers*, Ричард Фулд – први човек ове банке зарадио је 500 милиона долара. Оставићемо сада по страни питање колико су овако велика примања уопште заслужена и оправдана, те да ли постоји директна веза између плата топ менаџера и резултата њиховог рада, односно да ли би Ричард Фулд више или мање (не)успешно руководио банком

*Lehman
Brothers*

да је имао много веће (или много мања) примања.

Да би потрошио тај огроман новац Ричард Фулд је требало свакодневно у просеку да троши 1,37 милиона долара, а он за то није имао ни довољно времена, а ни силних мотива. Када постоји могућност да се купи било који производ који се пожели, с

временом се радост од куповине смањује, јер када се има све било каква додатна куповина постаје све мање интересантна. Тешко да би се Ричард Фулд – који има пенхауз на Парк авенији (21 милион долара) и имање у Гринвичу (25 милиона долара) – радова куповини неке нове некретнине, као што је то био случај при куповини прве своје куће. Увек је прво парче торте слађе од наредних.

Уколико претпоставимо да се 500 милиона долара (које је за 2007. годину добио Ричард Фулд) равномерно распореди на 10.000 људи, онда би сваки од њих добио по 50.000 долара (нешто више од просечне плате у САД) и током године би у целини (или скоро у целини) ова средства потрошио на куповину реалних роба и услуга. Тако би се свих 500 милиона долара (или незнатно мање) „улило“ у америчку економију (истина један део би отишао на куповину роба из увоза), а што би допринело очувању радних места и реалном расту привреде.

Политичке последице неједнакости

Политичка опасност брзог раста неједнакости крије се у томе што при концентрацији богатства у уском кругу људи, становништво све више мисли да постоји договор између политичке и пословне (бизнис) елите у земљи. Велика већина грађана постаје све више убеђена да је власт корумпирана и да политичка елита ништа не предузима да ограничи похлепу богатих, него одлуке доноси у интересу најбогатијег уског слоја становништва, а на штету велике масе обичних грађана. Због тога они постају све више свесни да се демократија свела на узалудно гласање без правог избора, те да се треба борити против једнопартијске владавине „бизнис странке“, како то каже професор Н. Чомски.

И садашње демонстрације у САД су добрим делом уперене против америчке власти и политичара који су корумпирани од стране богатих и моћних, пре свих, од великих финансијских фирми. Када се говори о крупним финансијским фирмама, онда се, пре свега, мисли на оне које су симболи секјуритизације кредита (једне од финансијских иновација којом су „брабоњци претварани у бисере“), која је довела до слома тржишта стамбених кредита у САД, а што је био и окидач за светску економску кризу 2008. године. Кроз веома сложен (и тешко разумљив) процес секјуритизације, проблематични стамбени кредити (одобравани и грађанима који нису били кредитно способни) су „препаковани

“ у хартије од вредности, које се после „оплемењавања

“ (оцењене као безризичне од рејтинг агенција и осигуране од ризика) продају по целом свету и тако се ствара огроман хипотекарни „балон“, а ризик лоших („токсичних“)

Уклонимо зид неправде да би улица наде била шира

Пише: Јован Б. Душанић
петак, 21 октобар 2011 19:58

кредита преноси се на све власнике хартија од вредности које су емитоване на бази ових кредита.

У процесу секјуритизације кредита кључну улогу је имало пет инвестиционих банака (*Goldman Sachs*,

Morgan Stanley,

Lehman Brothers,

Merrill Lynch,

Bear Stearns

), два финансијска конгломерата (*Citi Group*,

JP Morgan Chase

), три фирме које су се бавиле осигурањем (*AIG*,

MBIA,

AMBAC

), три рејтинг агенције за процену ризика (*Moody*,

S

Standard & Poor,

S

Fitch

) и две квазидржавне корпорације које су куповале кредите од банака и „препакивале“

их у хартије од вредности (
Fannie
Mae
,
Fredie
Mac
).

Све ове велике финансијске фирме „преживеле“ су кризу 2008. године јер им је влада САД дала „инфузију“ од више хиљада милијарди долара. Изузетак је била једино банка *Lehman Brothers*

. Интересантно да је она и два дана пред банкротство код све три рејтинг агенције имала максималну оцену (AAA) сигурности, а што речито говори о објективности и професионалности рејтинг агенција. Али не само да су оне „преживеле“ кризу него су добијену „инфузију“ искористили да знатно повећају профите, те плата и бонуса својим менаџерима. Тако је само после годину и нешто дана од кризе из 2008. године *Goldman Sachs*

већ почетком 2010. године остварио рекордан профит за сву своју историју (основан 1869. године) и менаџерима исплатио огромне бонусе. Задржаћемо се на овој теми мало детаљније да би видели у чему је тајна „живавости“ ових крупних финансијских фирми.

Бела кућа на продају – ономе ко највише понуди новца

После банкротства банке *LehmanBrothers*(јесен 2008)тадашњи министар финансија у влади Џ.Буша – Хенри Полсон, гувернер централне банке – Бен Бернанка и први човек Федералне резервне банке Њујорка – Тимоти Гајтнер упозорили су да САД прети економска катастрофа ако се крупним финансијским фирмама одмах не пружи финансијска помоћ од 700 милијарди долара. Са тим су се одмах сагласили тадашњи председник Џ. Буш и тек изабрани (још не ступивши на дужност) нови председник Б. Обама, а после тога и Конгрес. Конкретан план (такозвани „

План Полсон

“) помоћи крупним финансијским фирмама (ко ће добити средства, у ком износу и под којим условима) направили су Х. Полсон и Т. Гајтнер. Касније ће се сазнати да им је главни консултант био Лојд Бланкфајн – први човек банке

Goldman Sachs
.

Х. Полсон је пре доласка на место министра финансија био на челу банке *Goldman Sachs* (1999-2006), а Т. Гајтнер је на место првог човека Федералне резервне банке Њујорка дошао захваљујући Роберту Рубину, који је био министар финансија у администрацији Б. Клинтона где му је Т. Гајтнер био заменик. Р. Рубин је раније (70-их година) био на челу банке

*Goldman
Sachs*

, а 2008. године био је један од првих људи

*C
iti
Group*

. Због тога не треба да нас чуди да су управо

*Goldman
Sachs*

и
*C
iti
Group*

добили највећи део средстава, а значајна средства су одобрена и осигуравајућој кући *AIG*

, која је, између осталог, била дужна милијарде долара банци

*Goldman
Sachs*

AIG

је одмах по добијању помоћи у 100% износу измирио дуговање према банци

*Goldman
Sachs*

(у случају банкротства

AIG

-а
*Goldman
Sachs*

је могао да рачуна да ће добити само мањи део својих потраживања). Руководство Федералне резервне банке Њујорка је топ менаџерима електронски послала писмо са захтевом да јавно не износи податке о том плаћању.

И садашње демонстрације у САД су добрим делом уперене против америчке власти и политичара који су корумпирани од стране богатих и моћних, пре свих, од великих финансијских фирми.

Шта је администрација Б. Обама преузела после свега што се десило у вези са економском кризом? Ниједно службено лице у земљи није окривљено за злоупотребу свога положаја којима су омогућене велике финансијске махинације и нико од челних људи великих финансијских фирми није позван на одговорност за очигледне злоупотребе на финансијском тржишту. Администрација Б. Обама није ни покушала да врати огромне бонусе које су менаџери финансијских фирми исплаћени за период када су се они свесно бавили махинацијама улазећи у огромне ризике.

Штавише, Б. Обама је поново поставио за гувернера централне банке Бен Бернанку, а за министра финансија Тимоти Гајтнера (кога је на месту првог човека Федералне резервне банке Њујорка наследио В. Дадли, који је пре тога био главни економиста и извршни директор у банци *Goldman Sachs*). За руководиоца свога кабинета Б. Обама је поставио Емануела Рема једног од првих људи

Fredie

Mac

, а Тимоти Гајтнер је за свога шефа кабинета поставио Марка Патерсона бившег лобисту банке

Goldman

Sachs

И тако се наставља стално кружење људи из волстритовских у кабинетне државне администрације и обратно, а лица која су, у великој мери, одговорна за кризу, не само да не одговарају за то, него остају на високим положајима (најчешће и напредују), те настављају да раде „по старом систему“ и још безочније повећавају профите моћних финансијских фирми. Група лобиста са Волстрита једна од најактивнијих и најагресивнијих, али и финансијских најиздашнијих спонзора како демократа тако и републиканаца. Они годишње издвајају стотине милионе долара само за сенаторе и конгресмене, поготово оне који предлажу законе и чланови су економских и финансијских комитета. Због тога не треба да нас изненађује да су протести уперени и против америчке власти и политичара, који су корумпирани од стране богатих и моћних, пре свих, великих финансијских фирми, па демонстранти на једном од транспарената иронично нуде *Белу кућу на продају – онеме ко највише понуди новца*.

Да ли нас историја нечему учи?

О кључним узроцима актуелне светске кризе, погрешним мерама које се у САД предузимају за њено превазилажење и о могућим начинима изласка из ње раније сам детаљно писао (видети моју књигу: *Доларска алхемија и казино економија*, Београд, 2009). Због тога о економским мерама које би водиле ка изласку из кризе, нећу писати него ћу скренути пажњу на чињеницу да се корени актуелне кризе и оне из 30-их година прошлог столећа налазе у тријумфу (нео)либералног капитализма, односно економског дарвинизма као права јачег, моћнијег, егоистичнијег и похлепнијег на бази приватне својине.

Либерални капитализам заговара неспутано деловање тржишта и потпуно повлачење државе из економске сфере. Тврди се како „невидљива рука“ тржишта све поставља на своје место и доводи до тога да сваки појединац водећи рачуна о својим интересима у исто време доприноси благостању свих, односно убеђују да се „*алхемијом слободне трговине ђубре личног егоизма претвара у злато социјалне сигурности*“

(нобеловац Џејмс Тобин). Неолиберализам је савремена формула капитализма који се заснива на вредностима класичног либералног капитализма (на слободном тржишту, индивидуализму и приватној својини) и игнорише било какву националну особеност, социјалну одговорност, те морал и етичке принципе. Богатство мањег броја јаких и моћних (и све егоистичнијих и похлепнијих) расте на рачун сиромаштва већине у свету, где огромна маса људи остаје ван процеса рада. Свим се државама нуде условљени кредити, лажна илузија слободе и демократије, униформисано образовање и информисање, те омамљујућа забава. Социјални мир се купује тактиком *tittytainmenta* (појам Збигњева Бжезинског: комбинацијом омамљујуће забаве и минималне прехране – кроз социјалну помоћ).

Подсетићу само да многи аутори у свету (на пример, Карл Полањи) сматрају да је фашизам директан и нужан производ либералног капитализма. Такав систем организације друштва (у којем профит, капитал и тржиште постају циљеви сами за себе) човека, са свим његовим дотадашњим функцијама, и тачно одређеним местом у друштву, своди на рад као робу, и немилосрдно и брутално га измешта из дотадашњег положаја који му је пружао самопоштовање, сигурност и социјални статус. Осећај велике неправде која влада у свету, као и личне одбачености и понижености где се радна снага третира као и други производни инпути (било какав репроматеријал), те одсуство сигурности, односно хронични страх од неизвесности, утицали су на психичку нестабилност људи, што је директно гурнуло масе у наручје фашизма.

Класична социолошка истраживања су показала да људи, код којих у дужем периоду

Уклонимо зид неправде да би улица наде била шира

Пише: Јован Б. Душанић
петак, 21 октобар 2011 19:58

пада животни стандард, који се осећају економски незаштићени и понижени и где неједнакост у друштву добија огромне размере, почињу да траже „вођу“ који ће улисти веру да им може обезбедити сигурнији статус и већу праведност у друштву. Подсетимо се да је Хитлер дошао на власт (изабран је само неколико недеља пре Рузвелта) под лозинком: „Главна мисија нашег покрета састоји се у томе да пружи изгубљеним и узнемиреним масама нову тврду веру; веру која их неће напуштати и у те дане хаоса; веру коју ће они пригрлити и која ће омогућити да њихова уморна срца нађу мир.“

Нама остаје само нада да се слична историја неће поновити и после актуелне светске економске кризе.

Краћа верзија објављена је у недељнику Печат од 21.10.2011.